

Володимир Погребенник

Славетний римлянин Вергілій безсмертною поемою «Енеїда» не тільки витворив античний канон героїчної епопеї, дав високостильний зразок жанру поеми для репрезентантів наступних літературних епох. Можливо, сам того не підозрюючи, римський поет постачив так урочо ним «олітературеним» мітом про Енея і його мандри розкішний «будівельний матеріал» для націоналізуючих «перелицювань», наслідувань і актуалізаційних переробок цілому гуртові письменників. Згадаємо тут француза Скаррона, італійця Лаллі, австрійця Блюмавера, росіян Осипова і Котельницького, українців Франка, Юрія Клена й Леоніда Полтаву («Енеїда модерна», видрукувану накладом Української Видавничої Спілки в Лондоні 1955 року).

У кожній національній літературі бурлескно-травестійні переробки мотивів і образів епічної поеми Публія Вергілія Марона підпорядковувалися різним завданням, іноді навіть діаметрально протилежним: якщо Скаррон у XVII ст. відчув потребу вільнодумно покрити з влади «богів», то Блюмавер у наступному столітті критикував уже релігійну нетерпимість. Просвітницька позиція Осипова, працю якого над «Енеїдою» по його смерті завершив Котельницький, зумовила висміювання неуцтва й алкоголізму. Значення ж першої української «Енеїди» — Івана Котляревського — бачиться навіть не в тому, що поема стала художньою енциклопедією українських старожитностей чи започаткувала нове письменство (остання теза — доволі дискусійна). Як засвідчив в есеї «Котляревський сміється» Євген Сверстюк, друкована ще 1798 року «Енеїда» — вияв невгнутости українства. Традиційно у виході перших частин поеми вбачався вияв національного відродження українців (Франко). Тож «Енеїда» слушно тлумачилась як те зерно для майбутнього», з якого почався «потужний дух свідомого демократизму й людяности, боротьби за право людини й нації, простування до добра і волі». Цитовані слова Сергія Ефремова закорінюються в текстовій реальності, адже архитвір великого полтавця є пам'яткою українського автономізму. В умовах колоніального гноблення України Російською імперією Котляревський нагадує: кожне «плем'я має від Бога право вдержати власні мову й „вид“», зберегти етноментальність без розчинення в загальноросійському морі, чи то пак калюжі, як згодом напише Євген Маланюк. Щоправда, іноді автор української «Енеїди», ведений сміховою стихією, неначе забуває про високі власні завдання збереження національної окремішности й козацько-гетьманських патріотичних гордощів, упадає в тон «бурлацького юродства» (П. Куліш).

За пасажі типу «Пропали, як Сірко в базарі! Готовте шиї для ярма» недолюблював «добру» «Енеїду», та «все-таки сміховину на московський кшталт» геніяльний Тарас,

який першим по майже двох віках неволі позбавив східних українців свідомости «синов отчизни общей» і сказав: «А на москалів не зважайте. У їх народ і слово, і в нас народ і слово». Цікаво, що на цю амбівалентність (двопляновість, зумовлену героїчною і комічною природою) не зважає в реалізації власного ідейно-художнього задуму сам Леонід Полтава. Він звертається до «Енеїди», бо твір Котляревського для нього, як видно з прикінцевого, у шевченківському дусі послання «До братів-поетів», є земним, не дрібним словом, що містить частку «того Великого першого слова» зі Святого Письма, «Слово-Бог», яке веде сліпців у дорогу прозріння. На нашу думку, має таку частинку й сама «Енеїда модерна». Тож побажаємо й цій потрібній людям помітній письменницькій праці Леоніда Полтави й усієї нашої «двоколінійної» («материкова» — і діяспорна, чи екзильна) літератури виконання подібної функції — дарувати людям, насильно й непомітно посліпленим червоною пропагандою давніших і нових часів, хоча б найменшу мить прозріння.

Перш ніж звернутися до самого твору, варто щонайстисліше схарактеризувати місце новітньої «Енеїди» в колі літературних попередниць та в доробку Леоніда Полтави. Герой-мандрівник і відкривач нової батьківщини Еней та його відчайдушна ватага ожили після Котляревського в поетичних писаннях Шевченка («На вічну пам'ять Котляревському») та Франка («Пролог») — у позитивних поцінуваннях. Другу, переосмислювальну, традицію започаткував Франко в драматичному етюді «Великі роковини» (1898), потрактувавши втечу Енея з троянцями з палаючого Іліону як зрадницьке полишення батьківщини в біді задля віднайдення іншої, багатшої. Найближча в часі до поеми Леоніда Полтави епопея Юрія Клена «Попіл імперій» у третій частині використовує форму мандрів із провідником Енеєм пекельним маршрутом відвідин фашистських концентраційних таборів. Аналогічну структуру має «Енеїда модерна» — сумна мандрівка містами й весями України («Трої гнобленої»), Поскільки антитоталітарне й антиколоніальне осердя твору, чимало його мотивів зросли з особистих переконань і долі автора, мають автобіографічний підклад, то варто спинитися на його постаті і письменницькій спадщині.

Леонід Полтава — це геонім, який натякає на «малу батьківщину» (майбутній поет народився 24 серпня 1921 р. в с. Вовківцях Роменського повіту на Полтавщині). Побутує версія — виявилось, легендарна, — що справжнє його ім'я Леонард Єнсен і є він буцімто сином хірурга Едварда — нащадка шведського вояка з війська Карла XII, який після битви під Полтавою залишився в Україні. Проте, як нещодавно з'ясувалося, насправді він Леонід Пархомович. Сформований на піснях матері-вчительки молодий краєнин Котляревського і Гоголя навчався в педагогічному інституті в Ніжині. Писати почав замолоду (з вісімнадцятилітнього віку). 1940 року працював у Києві в літературних студіях М. Рильського та В. Сосюри. «Остарбайтером» опинився в Німеччині. Втікав із неволі, потрапив до тюрми — тільки що не совєтської, як його герой Григорій. Учасник визвольної боротьби ОУН (ось звідкіля походить недостатня біографічна інформація й легенда), Полтава-літератор вважав своїми літературними вчителями Євгена Плужника,

Максима Рильського та Євгена Маланюка. Був співзасновником Мистецького українського руху (МУР). Вірші воєнних років умістила написана з автопсії дебютна збірка «За мурами Берліну» (1946, увійшло 35 віршів). Тут домінантою в амплітуді емоцій ліричного героя, силоміць позбавленого батьківщини, замкненого (тюрма в Потсдамі, потім табори для переміщених осіб «ді-пі»), загроженого смертю в час бомбардування Берліну, є віра в розплату з ворогами і повернення на батьківщину. Багата на тяжкі переживання, як і «Енеїда модерна», збірка «Жовті каруселі» (1948, 12 віршів) прикметна нахилом до невеселого філософування та надією понад усе: Україна — «негинуча земля».

Боротьба українського народу за нашу, ще не свою, землю та за волю, викриття сталінського режиму — магістральні теми письменника, опановані до «Енеїди».

У наступні після її виходу роки (60-80-ті) Леонід Полтава, продовжуючи плідну літературну працю в різних родах і жанрах, створив і опублікував такі збірки: «Біла трава» (1963), що застерігає перед нуклеарним крахом Землі, «подорожню» — «Із еспанського зшитка» та модерно-експериментальну книжку «Валторна» (художня «кардіограма» внутрішнього життя в Нью-Йорку). Цикл «Три оповідання» зі збірки «Коротких оповідань» малює як Європу і тамтешні людські історії, так і Україну (зокрема, цікавий психологічно тип баштанника-філософа діда Савочки). Репортажна повість «Над блакитним Чорним морем» переносить читача до України 1917-1922 рр., а історичний роман «1709» — у добу героїчного чину гетьмана Мазепи. Незвичайною щодо точности науково-технічних передбачень є сцієнтифічно-пригодницька повість «Чи зійде завтра сонце» (дія відбувається 2000 року в незалежній Україні; розвиток ядерної енергетики й АЕС, згідно прогнози Леоніда Полтави, несе велику загрозу, зокрема, диверсій). Після успіху «Енеїди» поет продовжував культивувати поемний жанр. Ним були написані такі твори, як «Штаб отамана Махна» (у штабі Махна опиняється комісар Рудь, який приїхав в Україну по хліб), антибюрократична поема «Демон» і присвячена Митрополитові Йосипу Сліпому «Райдуга», «Слово про українку» (про значення жіноцтва в національній історії від сарматської доби). Крім того, з-під пера Леоніда Полтави вийшли лібретта опер («Анна Ярославна») та пісні (на музику композитора Потапенка — «Пісня про Київ», Соневицького — «Тисячоліття хрещення України»). Нічим не поступається «дорослій» спадщині письменника його творчість для дітей (збірка «Маленький дзвонар з Конотопу», популярні твори «Слон по Африці ходив», «Лісова природа» й ін.). Ще в Баварії Леонід Полтава редагував дитячі часописи «Школярик» і «Школяр», створив дві абетки — веселу й пізнавальну (про князів та запорожців). Помер 19 квітня 1990 року в США.

Та повернімось до пропонованої на розгляд поеми.

Повна назва твору, раритетного в Україні, по-клясицистичному «двоповерхова» — «Енеїда модерна, альбо дивні пригоди ченця Григорія Чудотворця, який що триста літ на Україні воскресає». Цей заголовок відсилає до ще однієї, крім «Енеїди», досі не згаданої внутрішньолітературної традиції — оповідання «Києво-Печерського патерика» про іконописця Григорія. Він малював у Печерській Лаврі образ Богородиці, але загинув, полишивши ікону не закінченою, в час татарських набігів. У конструюванні подієвого сюжету поеми Леонід Полтава сполучив свою художню фантазію з фолкльорно-легендарною та з умовно-літературною логікою. Адже український народ вірив (а професійні письменники цей сюжетний хід використовували, як, наприклад, Михайло Старицький у баладі «Гетьман» чи Іван Франко у «Великих роковиках») у безсмертя непересічних особистостей. От і Григорій у Леоніда Полтави, неначе Франків Козак-Невмирака, здатен відродитися, тільки не через сто, а через кожні триста років. Воскресає він, звісно, щоб домалювати образ Пречистої, до кінця виконавши цим свій обов'язок. Мотив воскресіння ченця «в столиці юга Есесер», знайомства його з підсоветською дійсністю України, з її мешканцями, врешті пошуки ікони та долання на шляху до неї різних перешкод дав ширші можливості авторові створити образ УССР і тому став сюжетотворчим.

Написана між 1950 і 1953 рр. у Парижі та в Мадриді «Енеїда» композиційно не така вже модерна. Вона оформлена за законами клясицистичної поеми: складається з поетичного заспіву («Слово до Енея»), сімнадцяти частин-пісень та «Епілогу». Усього в ній 2667 рядків, причому від початку автор користується українським варіантом десятирядкової строфи-децими, знайомим Котляревському (чотиривірш із римами абаб поєднано з шестивіршем гдеед).

Позасюжетне «Слово до Енея» витримане в клясицистичному стилі з покликанням на волю покровителя муз Аполлона, містить ремінісценції з Котляревського (згадування Астреї, в побутовому пляні — Зевса). Та вже з прологу стає очевидним: у старі міхи налито молоде вино, що забродило на гострополітичних ферментах викриття політики північного сусіда щодо України. Леонід Полтава виявляє при цьому хист афористичного письма («Обман — старий посол Москви!»), іронічного слововживання («страви, з виду гарні, / Уміло зварені в Кремлі»), В часовій транспозиції звертання до Енея увиразнюється: щастя героя, що він не звів Жовтня. Синонімічними до останнього цілком справедливо виставляються «табори, паспорти» як форми уневільнення людини та промовистий контраст замкнених крамниць і відкритих для новоприбульців в'язниць.

Фабульна перша частина, «Воскресіння ченця Григорія», лаконічно відтворює як умовну даність третє оживлення в келії Печерського монастиря — тепер виклику новій епосі —

того іконописця, разом із котрим стелиться дорога автора-розповідача «по ріднім краї — / По Трої гнобленій своїй». Наступні три розділи конкретизують цей образ, концентруючись на перших враженнях і зустрічах людинолюбця Григорія. Дієвою антитезою письменник показав абсурдність нового світу продуктивних карток і таємних гепоушників із свистками в порівнянні з красою творіння Божого («ніч, прегарна мов ікона, / Стояла на святих горах...»). Злегка архаїзованою мовою відтворені крізь призму сприйняття знову воскреслого — після 1600 року — ченця «многі дива та красоти» модерної доби різьблять дисонують із велелюдними насупленими гуртами киян, що товпляться за сірниками, милом та інтимним крамом під гаслами-славнями Стране Советов, «премудрим» Ленінові і Сталінові. Подані через погляд людини далекої епохи, ці «очуднені» картини вражають, як театр абсурду. Чимало тут схоплено-вгадано й ознак часу пізнішого — скажімо, 60—70-х рр. і навіть нашої доби (зганяння люду на демонстрацію, кримінальна спілка «урок» і представників влади).

Леонід Полтава в царині характеротворення фіксує, по-перше, питомі «станові» (уникання й страх Григорія перед закоханою в нього Мотроною) й архетипово-ментальні ознаки (як і чернець, відродився через триста літ рудий злодій Как Цапнуть). По-друге, принагідно занотовує той намул у людських душах, який нанесли царська й комуністична орди, показує живі новотвори доби, як, наприклад, отой зухвалий «Юнак із юртою [тюбетейкою — В. П.] на карку, / На грудях — Леніна портрет». Із розвитком дії поглиблюється несприйняття Григорієм змін, упроваджених владою. Так, зокрема, за пляном війни проти України «Корови будуть у колхозі, / А сир і масло — у Москві»... Хоча війна — «звикле діло для народу, / Який ні Заходу, ні Сходу / Не вмів хилити голови», як коментує від себе автор, у новітні непевні часи запанували супостати, які не пожаліли й Вічну Мати. Це відкриття нестерпне для вправного майстра, привітаного ще князем Ярославом і митрополитом Іларіоном, — адже на його надхненному образі Пречиста всміхалася в державну добу батьківщини та ридала від азійської наруги в часи лихоліття. У стилі Шевченка та в рефлексійному дусі збірки Осипа Маковея «Подорож до Києва» епічний поет наділяє свого героя внутрішнім сумнівом: «Чи є ще в світі Україна, / Чи лиш сама УЕСЕСЕР?». Немає певности і щодо мешканців цієї псевдодержави — «Чи їм потрібна Божа Мати, / Чи тільки сіль і сірники?». Тим-то особливо цінним у «залізну» добу знеособнення людини звучить гуманний голос Леоніда Полтави — його заповіт нащадкам, суголосний, скажімо, віршу «Людськість» Володимира Самійленка:

Людино, — йди, будуй під небо,
Горами й долом колиши,
Лише пильнуй, чи є ще в тебе
У грудях місце й для душі?
Щоб ти, поклавшись на мізок,
Не озалізnilась сама!..

Піднесений поетичний образ Києва («Уже світало, / І сонце, ставши на горах, / Рукав злотистий умочало / У водах вічного Дніпра») ясує зміну, що відбулася в Григорії. Після молитви в Лаврській каплиці (пор. із молитвою Яна Гуса у Віфлеємській каплиці — поема «Єретик» Шевченка) він іде до людей, готовий розшукати ікону, дописати їй і цим примножити добро у світі.

Розбудовуючись, поема примножує число цінних означень епохи. Кінець 20-х — початок 30-х рр. атрибується в довірливо мовлених співрозмовникові політологічних небезпечних констатаціях, як от слова Івана Стія («У нас то слово є „держава“, / Та зміст держави — у Москві»), за котрі можуть приписати «контрреволюцію січас». Час постає в мовних партіях, російсько-мімікрійних або в кращому разі суржикових, неначе й у помині не було українізації; загрожує небезпекою стати жертвою сексотського підслуховування; втілюється в жорсткій для українства реальності життя

в СРСР — «Уже ж Єфремова забрали, / Та і Грушевського катма, / Десь „рідна мова“ на каналах...»; у множенні сексотів на зразок «партійного підсвинка» молодого вчителя Равла — справжнього ракла, який заробляє на тому, що «закладає» інакомислячих. Уприсутнюється в повсюдності советських «слоганів»: «сіцілізм», «п'ятилітній плян», «Родіна», «Вперед, советський стратоплян!». Опритомнюючим, але самотнім є внутрішній голос спротиву ченця перевернутому світові — «Скажи цим ревним ідіотам, / Що світ почавсь не з ВЕКАПЕ!» Саме такі «ударні» акорди й творять ідейно-художню силу поеми — силу іронічної й сатиричної компрометації надокучливих комуністичних догм. Справжню ціну їх розкриває вивірення не тріскучою фразеологією, а конкретними вчинками. От і впливає логічно (так писав у мемуарних «Діялогах із Сов'єтами» інший їх критик і культурна європейська людина — польський письменник із Гуцульщини Станіслав Вінценз): оскільки людина, в СРСР — найвища цінність, то й зрозуміло, що ГПУ треба добре заховати цю цінність... у в'язничну схованку, як професора Василенка з пісні VIII «Нещастя».

Серед позитивів поеми згадаємо пластичний вираз почуття любови до рідного краю (строфи 39—41; динамічна змінність і поетичність крайобразів кореспондують із циклом «Подорож до моря» Лесі Українки). Особливо теплі слова письменник, силоміць видалений із батьківщини, знайшов для рідного районного центру. Здолавши сердечне тремтіння, через яке «і рима в голову не йде», Полтава витворив історико-ліричний екскурс у минуле, яким і Ромен міг би пишатися. Адже тут на початку XVIII ст. «Хоробрі горді шведи / Із козаками обнялись». А потім у місті гостював «Найбільший» (Шевченко). У 1918-му Ромен випускав потяги-тарани проти панцерників «зоряних бандитів» — хто там пам'ятає про це сьогодні?

Виграє поема від доречних у ній «знаків», що витворюють густину культурологічного коду. Серед хай і епізодичних персонажів «Енеїди» — М. Рильський і В. Сосюра (до того ж рядки, пов'язані з останнім, суголосні його віршеві «Коли потяг у даль загуркоче...», далі в текст Полтави «вмонтовано» рядки з Сосюриного «Дніпрельстану»), У харківській приймальні ЦИК серед ходоків як живий виведений Народний Малахій. Потім цей герой п'єси Миколи Куліша постає у виконанні М. Крушельницького у виставі «Березолу», в якій грає і Й. Гірняк. Захоплений коментар Григорія викликає поява режисера Л. Курбаса. Здобутки відродження, невдовзі розстріляного владою, репрезентують і згадки про М. Бойчука, фільм «Тарас Шевченко» з А. Бучмою в головній ролі. Атмосферу громадської небайдужості до мистецтва, освіти передають розмови про Хвильового з його «Етюдями», Скрипника, «Просвіту», навіть Кальдерона й П. Могили. «Енеїда модерна» виявляє багатий внутрішній світ автора безпосередньо — в обізнаності у філософії від Діогена до Ортегі-і-Гассета, в оперуванні літературними ремінісценціями з Котляревського (саме про хлопця «хоч куди козака»), Шевченка, Рильського; у принагідних згадках про «київських сонетарів»-неоклясиків, Плужника, Багряного, Гермайзе тощо. Чимало реалій, як політичного, так і мистецького життя, вводиться опосередковано — здебільшого через бачення, розуміння й сприйняття Григорія. Запам'ятовується лапідарна, влучна характеристика «землі моєї вартової» Одеси з її місцевим кольоритом, культурними пам'ятниками, у т. ч. «потьомкінськими» «чудовими сходами, / Що хвилями до вічних хвиль спливають». Також — читацька рецепція Григорієм Самчукової «Марії»:

Є Бог в тобі! І є любови Великої вогонь міцний.
То доки ж будеш, Україно,
Моя поганьблена святине,
Чекати власної весни?

Цікаво, що цитована XVI-та пісня, названа «Останні і радісні зустрічі», взагалі має літературу за обрамлення. Бо зав'язане завдяки «Марії» знайомство ченця з людьми з «українського збройного лісу» викликає жовто-блакитну корективу «червоних» рядків М. Бажана з поеми «Батьки й сини»: «Надія, сила, гордість краю — / Нескорені батьки й сини! ». Подібні приховані значущі рядки, як наведений вище чи попередній — про розстріляну німцями в Києві «поетку славу» (О. Телігу), пояснено в коментарях до твору 1955 року видання. Шкода тільки, що у виданні не вказано, кому вони належать — самому Леонідові Полтаві чи автору передмови д-ру Дм. Бучинському.

Епічна тема пошуків скарбу (популярна й у «підсоветській» літературі — згадаймо п'єси Кочерги), яким є зневажена большевиками чудесна ікона, дозволила авторові простелити перед Григорієм і читачем шляхи до різних міст і містечок України, її Чорноморського узбережжя, створити картини громадського і вселюдського значення.

Це пекельні кола українського народу, проти якого «червоно-білий цар» учинив етноцид, — найтяжчий злочин супроти самої людяности. Серед цих історичних кіл «олітературено» нову колгоспну кріпаччину і марний спротив народу (для відтворення результатів суцільної насильницької колективізації письменник знайшов такий виразний образ: «пожирав людей, і межі, / І радість, і любов — колхоз»). Штучний голодомор 1932—1933 рр., приреченість українських мешканців советського «раю» подаються як звинувачення злочинній аморальній владі в дев'ятій «пісні» «Друге нещастя». «Зсередини», тобто з обставин щоденного буття простих мешканців репресивної щодо власних громадян червоної імперії, виводяться моторошні у своїй типовості ситуації облав, ув'язнень (Мотрона «рік сиділа у тюрязі / За пачку чаю»), деморалізації люду, ширення числа безпритульних малолітніх уркаганів (сюжетна лінія маленького Василенка — не надто, втім, переконлива через несподівані трансформації стану дитини), руйнування церков. Як і в картині пекла в «Енеїді» Котляревського, кого тільки немає в заґратованому вагоні-тюрмі разом із Григорієм (його як «чортового самостійника» Рудань «накрив» в іконописній Лаври за роботою)

Хіба лиш тих, що повмирали:
В УЕРЕСЕРі нахпали
І чоловіків, і жінок,
І юних, і старих... Нівроку,
Стаханова тут чути кроки...

Така пандемія арештів здобуває в одному з масових епізодів поеми українознавче посутнє пояснення: «Прекрасна наша Україна, / Та хочуть всі її краси!...».

Спраглий, подібно до Шевченка, знайти вияви опору ескалації насилля державою, Леонід Полтава в 103-й строфі робить явною народну віру: дождеться люд, «і Сталіна й Хрущова / За море сліз, за море крові — / Усіх поставимо під суд!». Подибуємо на сторінках його поеми й таких персонажів, які усвідомлюють необхідність «усе робить, щоб погасити / Московські зорі над Дніпром», які є спадкоємцями духу Мазепи і Петлюри. Характерно реагує на цих «советчиків» Пречиста: сумний вираз обличчя її змінює усмішка. Так містика стає в пригоді вияву авторських симпатій і антипатій. Надхненна віра не допомогла, проте, Григорієві вберегтися від ґрат. Це й не дивно — адже «воля — враг ЕСЕРЕСЕР». У традиціях літературної клясики XIX—XX століття літератор веде свого героя на чужину — у Москву (її образ поданий із урахуванням осягів мовотворчости Котляревського за допомогою ампліфікації означень: «Доми, кльозети, хідники, / Трамваї, урки, комуністи, / Мільтони і робітники...») й у сибірські табори. Та розповідь не переводиться при цьому в площину монодрами випробувань. Адже «перекреслені життям» люди різних націй зберігають у малюванні автора твердість і невгнутість. Епічної драматичної потуги набуває ця XIII «пекельна» частина «Мандрівка

на край світу». Художній час її дії — кінець 30-х рр. — можна атрибуувати на підставі згадки про поповнення таборів етапованими з Фінляндії та Львова. Дія наступної пісні відбувається в 1941. Григорій, нібито зголосившись на фронт проливати кров за ворогів, утікає до Києва й у Лаврі, зірваній большевиками, знаходить Пречисту, щоб виконати те, чого чекає цілий змучений Москвою і Берліном край. Опис митарств і пригод українців між двох вогнів змінюється в останній «пісні» розповіддю про довершення ченцем свого високого призначення — уже по смерті Сталіна. Відхід ченця, вистежуваного до останку рудим Как Цапнуть, прокоментований Полтавою-державником в історіософському пуанті сюжетної частини:

Ще будуть зміни в Україні,
Ще будуть битви зуб-за-зуб, —
Аж доки в соняшнім промінні
Над вічним Києвом тризуб
Не здійметься!

Постпозиція епілогу замикає поемне обрамлення останньою появою під світлом письменникового «юпітера» самого Енея. Як і наприкінці вступного до нього слова віршем, він тут постає в іпостасі, знаній із «Енеїди» Котляревського. Байдужий до земних справ небожитель, упоєний віскі — такий Еней не потрібен у краю, де «в огні Карпати». Певна художницька хода Леоніда Полтави в «Енеїді модерній» вивершується прогностичним виразом певності: «одвічна» Україна в результаті найбільшого з див позбудеться «клейма УРЕСЕР» і неодмінно зустрине воскреслого Григорія вінком, «Сама у вольности вінку!». Чи вповні справдилося передбачення поета — судити, читачу, тобі...

Насамкінець зазначимо: не все в «Енеїді модерній» бездоганне з фактичного та художнього боку історично-географічними недолгодностями є згадка про неприїзд Горького на Соловки (а він там був і дав себе одурити табірній адміністрації). Де-не-де трапляються мовно-версифікаційні недохопи (строфа 60 — неузгодження в дужках), русизми в мові автора (за «забором»); сам він пробачається в «Епілозі» за «рими, часто німецькі». Та річ не в цих деталях, які «погоди не роблять». Адже безумовною є значущість «Енеїди» в доробку Леоніда Полтави та в історії літературних філіяцій клясичної теми. Його поетична епопея з тяжкої доби життя і боротьби «нашого шляхетного народу» успішно виконала поставлене самим автором завдання.

Сподіваємося, що й «Енеїда модерна» Леоніда Полтави також приходитиме «в народні руки — і в час неволі, і в час радості, як вірний товариш, той — що бодай на мить

прозріває».

Л-ра: Визвольний шлях. — 2001. — № 10. — С. 83—92.